

Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) in 2016 ontdekt bij Delden

Wim Bakker, Evert Ruiter, Martijn Bunskoek, Wiene Bakker,
Gabi Milder-Mulderij & Bart Achterkamp

spitskip@gmail.com, e.j.ruiter@planet.nl, bunskoekoek@yahoo.co.uk, wieneb@gmail.com,
missmuldi@gmail.com, b.achterkamp@yahoo.com

Inleiding

In het kader van de voorbereiding van de libellenatlas van Overijssel was er op 23 juli 2016 een 'hokkenvuldag' georganiseerd door MB. Dat is een dag waarop kilometerhokken met geen of weinig waarnemingen worden onderzocht op het voorkomen van libellen. ER en WB hadden al een zevental kilometerhokken rondom Enter bezocht en besloten nog een hok te onderzoeken in de buurt van Delden. Het was drie uur geweest en dit zou het laatste hok zijn. Bij een plas op het landgoed

Twickel ontdekte WB in de oevervegetatie een witsnuitlibel (*Leucorrhinia*). Vanwege de witte achterlijfsaanhangselen werd in eerste instantie gedacht aan een Sierlijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia caudalis*). Dit zou een heel bijzondere waarneming zijn als afsluiting van de dag. Een dergelijke vondst lag in de lijn van de verwachting omdat de Sierlijke witsnuitlibel het heel goed doet in de Weerribben en omstreken. Maar bij nadere beschouwing bleek het niet te gaan om een Sierlijke witsnuitlibel, maar om de veel zeldzamere Oostelijke witsnuitlibel

Figuur 1. Mannetje Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*), aangetroffen op 23 juli 2016, in de buurt van Delden, Nederland.

Figure 1. Male Dark Whiteface (*Leucorrhinia albifrons*) observed near Delden, the Netherlands, on 23 July 2016. Photo: Wim Bakker.

Figuur 2. Copula Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) bij Delden, Nederland.

Figure 2. Copula Dark Whiteface (*Leucorrhinia albifrons*) near Delden, the Netherlands. 18-5-2017. Photo: Wim Bakker.

(*Leucorrhinia albifrons*). Het exemplaar werd gedetermineerd als Oostelijke witsnuitlibel op grond van de witte achterlijfsaanhangselen en donkere pterostigma's. Na te zijn gewaarschuwd heeft ook MB de Oostelijke witsnuitlibel nog uitgebreid kunnen bekijken. Na jaren van afwezigheid was de Oostelijke witsnuitlibel terug in Nederland. Dit was een spectaculaire ontdekking. De laatste Nederlandse populatie in de Catspoele te Friesland was na 2013 verdwenen (Van Kleef et al. 2014). In 2013 werd er nog een solitair mannetje bij Boukoul in Limburg waargenomen (Vliegenthart 2013). Bijgevolg was dit exemplaar bij Delden de eerste vondst in drie jaar voor Nederland. Deze plas maakt deel uit van het landgoed Twickel en is niet vrij toegankelijk. Dus hebben we besloten de waarneming op dat moment

niet verder te verspreiden. Bovendien hielden we rekening met de mogelijkheid van de aanwezigheid van een populatie en wilden we proberen om deze in 2017 te vinden. De namen van de plassen worden op verzoek van de opdrachtgever niet genoemd, maar benoemen we als plas 1, plas 2 en plas 3. In dit artikel beschrijven we de waarneming uit 2016, de resultaten van de zoektochten in 2017 en 2018 en de status van Oostelijke witsnuitlibel in Nederland en Europa.

Waarnemingen van Oostelijke witsnuitlibel op landgoed Twickel in 2016, 2017 en 2018

Tijdens de waarneming op 23 juli 2016 kon het mannetje Oostelijke witsnuitlibel goed worden bekeken. Het mannetje vloog af en toe over de plas om andere libellen achterna te jagen, maar kwam steeds weer op dezelfde plek terug zitten in de noordoostelijke oever. Hij liet zich uitgebreid fotograferen (figuur 1). Ook de dagen daarna is nog gezocht, maar hij werd toen niet meer waargenomen. Op 26 juli 2016 rond 15u45 werd het mannetje weer gezien op vrijwel dezelfde plaats. Op die locatie staat de zon later op de dag vol op de noordoostelijke oever en wellicht was dit de reden voor de succesvolle waarneming op dat tijdstip van de dag.

In 2017 zijn, met toestemming van de betrokken terreinbeheerder, vanaf eind mei tot en met begin september intensief de libellen geïnventariseerd in de omgeving van de vindplaats bij Delden. De meest kansrijke plekken in de omgeving zijn bekeken in een gebied van ruwweg tien bij vijftien kilometer. Daarbij zijn enkel exemplaren van de Oostelijke witsnuitlibel gevonden in een tweede plas, waarbij maximaal zeven volwassen exemplaren, vijf mannetjes en een copula, op een dag geteld werden. Op 18 juni 2017 werd een copula Oostelijke witsnuitlibel gefotografeerd bij deze tweede plas (figuur 2). Dit is een sterke aanwijzing voor voortplanting en de aanwezigheid van een populatie. Bij plas 2 is de Oostelijke witsnuitlibel uitsluitend gezien aan de westkant van de plas, vliegend boven de plas of rustend op de heide en dan maximaal enkele tientallen meters van het water.

Tabel 1. Waarnemingen van de Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) nabij Delden en in de rest van Nederland in de periode 2016-2018.

Table 1. Observations of Dark Whiteface (*Leucorrhinia albifrons*) near Delden and in the rest of the Netherlands in the period 2016-2018.

Plaats	Jaar	Max. aantal	Bron
Delden, Overijssel	2016	1♂	deze bijdrage
Delden, Overijssel	2017	6♂+1♀	deze bijdrage
Delden, Overijssel	2018	1♂	deze bijdrage
Gorssel, Gelderland	2018	2♂	Westenbrink 2018
Kuinre, Flevoland	2018	4♂	Vlinderstichting 2018
Lettele, Overijssel	2018	1♀	www.waarneming.nl
Noord-Bakkum, Noord-Holland	2018	1♂	www.waarneming.nl
Ysselsteyn, Limburg (NL)	2018	1♂	www.waarneming.nl

In 2018 hebben de auteurs het gebied rondom Delden niet intensief geïnventariseerd. Wel zijn er gerichte zoekacties op beide plassen geweest waarbij de soort niet is aangetroffen. Op 21 mei 2018 werd plas 1 bezocht door WB, ER en MB. Daarbij werden geen Oostelijke witsnuitlibellen aangetroffen. Op 21 mei 2018 is bij plas 2 ook gezocht naar larvenhuidjes van de Oostelijke witsnuitlibel, maar helaas zonder succes. Delen van Twickel zijn in 2018 geïnventariseerd door Bureau Waardenburg. De resultaten daarvan zijn bij het schrijven van dit artikel nog niet gepubliceerd. Wel kan worden gemeld dat BA bij een derde plas, tussen heel veel Venwitsnuitlibellen (*Leucorrhinia dubia*) een

mannelijke Oostelijke witsnuitlibel vond. Tabel 1 geeft een overzicht van de waarnemingen van de Oostelijke witsnuitlibel bij Delden en in de rest van Nederland in de periode 2016-2018.

Verspreiding en voorkomen

De Oostelijke witsnuitlibel komt voor in een brede strook van het Altajgebergte in het oosten tot het zuidwesten van Frankrijk. In Europa is de Oostelijke witsnuitlibel een schaarse soort, soms lokaal talrijk zoals in de Baltische staten. Naar het zuiden en westen is de soort steeds zeldzamer en is daar meestal bedreigd (Dijkstra & Lewington 2008, Sahlén & Kalkman 2015). In geheel West-Europa is de soort zeer

Tabel 2. Overzicht van de vindplaatsen van de Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) in Nederland tot 2016. * uitgekweekt.

Table 2. Overview of all locations where *Leucorrhinia albifrons* was observed in the Netherlands up to 2016. * reared larvae.

Plaats	Jaar	Max. aantal	Bron
Oisterwijk, Noord-Brabant	1927	1♂	Geijskes & van Tol 1983
Oisterwijk, Noord-Brabant	1932	2♂	Geijskes & van Tol 1983
Oisterwijk, Noord-Brabant	1933	1 larve *	Geijskes & van Tol 1983
Valkenswaard, Noord-Brabant	1956	1♂	Geijskes & van Tol 1983
Kootwijk, Gelderland	1959	1♂	Geijskes & van Tol 1983
Hengelo, Overijssel	1961	2 larven *	Geijskes & van Tol 1983
Nijmegen, Gelderland	1964	1♂	Geijskes & van Tol 1983
Hengelo, Overijssel	1982	1♂	Wasscher 1982
Hengelo, Overijssel	1983	1♂	Wasscher 1982
Appelscha, Friesland	1994	1♂	Wasscher 1994
Oldeberkoop, Friesland	2005-2013	140 exuviae	Van Kleef et al. 2014
Boukoul, Limburg (NL)	2013	1♂	Vliegenthart 2013

Figuur 3. Plas 1 te Twickel, Delden Nederland gezien vanaf de oostkant.

Figure 3. Pool 1, view from the east. Twickel, Delden, the Netherlands. 26-05-2017. Photo: Wim Bakker.

sterk achteruitgegaan en op veel plaatsen verdwenen (Kalkman et al. 2010). Oorzaken hiervan waren het omzetten van veengronden voor de landbouw, vooral in de eerste helft van de 20ste eeuw, en de eutrofiëring van voedselarme plassen en meren, vooral in de tweede helft van de 20ste eeuw (Sahlén & Kalkman 2015). In de Franse regio Aquitanië is de soort ook achteruit gegaan in de 20e eeuw, maar is daar nog steeds wijdverbreid (Grand & Boudot 2006). De soort is lastig te vinden en weet hier en daar mogelijk aan de aandacht te ontsnappen (De Boer 2006).

Voorkomen in Nederland tot 2016

De Oostelijke witsnuitlibel is in Nederland altijd een zeer zeldzame verschijning geweest. Geijskes & van Tol (1983) rapporteren slechts zes volwassen dieren en drie larvenhuidjes voor de periode 1900-1980. En van heel de 20e eeuw is slechts van een klein aantal gedocumenteerde locaties bekend (tabel 2). In 1994 werd de soort door Geert De Knijf gezien

nabij Appelscha in Friesland (Wasscher 1994). De verrassing was groot toen in de zomer van 2005 de Oostelijke witsnuitlibel werd gevonden in het natuurreservaat Dellebuursterheide in Zuidoost-Friesland (Bouwman et al. 2008). Dit is dicht bij de locatie waar ze in 1994 werd gevonden. In de Dellebuursterheide was minstens van 2005 tot 2013 een populatie aanwezig en werden soms tien imago's tegelijk waargenomen. Door de jaren heen schommelde de waargenomen populatiedichtheid sterk (De Boer et al. 2014). In sommige jaren werden maar enkele imago's waargenomen, terwijl in andere jaren wel 140 larvenhuidjes verzameld konden worden (Van Kleef et al. 2014). Het is de vraag of de soort ook buiten deze jaren in de omgeving aanwezig is geweest, maar niet werd gevonden. Buiten Friesland werd eenmalig een mannetje *Leucorrhinia albifrons* waargenomen in 2013 bij Boukoul in Limburg (Vliegenthart et al. 2013). Tabel 2 geeft een overzicht van alle bekende Nederlandse waarnemingen van Oostelijke witsnuitlibel in Nederland tot 2016.

Waarnemingen van Oostelijke witsnuitlibel in 2018 op andere locaties

Tijdens de hoofdvliegtijd van de witsnuitlibellen, mei en juni, was het zeer warm, zonnig en droog. In mei begon een langdurige periode van zomers weer die, onderbroken door korte, koelere perioden, tot en met september zou voortduren. Mei 2018 was de warmste meimaand sinds minimaal 300 jaar (KNMI 2018). In de loop van het jaar 2018 werd de Sierlijke witsnuitlibel op diverse nieuwe plaatsen in Nederland gevonden. De omstandigheden waren waarschijnlijk ook gunstig voor de Oostelijke witsnuitlibel, want die dook eveneens op diverse plekken op (tabel 1). Zo werden vier mannetjes waargenomen te Kuinre (Flevoland), een vrouwtje te Lettele (Overijssel), twee mannetjes te Gorssel (Gelderland) en telkens een mannetje te Noord-Bakkum (Noord-Brabant) en te Ysselsteyn (Limburg) (Vlinderstichting 2018, Westenbrink 2018, waarneming.nl). De twee mannetjes die werden gevonden bij een plas te Gorssel in de Achterhoek moeten wel de best bekeken individuen zijn van heel 2018. Er kwamen zo'n 150 libellenkijkers op af die gezamenlijk zo'n 140 waarnemingen rapporteerden op waarneming.nl (Westenbrink 2018). Dit tot groot ongenoegen van de lokale boswachters, omdat de oever daarbij behoorlijk vertrapt werd. Beide mannetjes zijn daar gezien van 3 juni tot 15 juni. De tijd zal leren of de influx van deze soort nog tot voortplanting heeft geleid en er de komende jaren weer exemplaren gezien worden op deze plaatsen.

Beschrijving van de locaties op Landgoed Twickel

Plas 1 is een ondiepe circa 1,3 ha grote tweelingplas in het midden gescheiden door een lage zandrug (figuur 3). Bij hoog water staan beide delen van de plas in verbinding met elkaar. De oevers van het oostelijke deel van de plas zijn vrij kaal, behalve de oever direct langs de weg, die vrij rijk is begroeid. Het mannetje Oostelijke witsnuitlibel uit 2016 zat hier vooral op de stengels, bladeren of vruchten van Gele lis (*Iris pseudacorus*). Het oostelijke deel van de plas leek vrij voedselarm, terwijl het westelijke deel wat voedselrijker was. De oostelijke oever was deels begroeid met riet (*Phragmites australis*),

maar ook met veenmossen (*Sphagnum*). De plas is omsloten door bos waarbij de oever overgaat in een smalle strook van maximaal enkele meters breed vooral begroeid met Struikhei (*Calluna vulgaris*). De plas heeft een zandige bodem die bedekt is met een dunne laag organisch materiaal.

Plas 2 (figuur 4) is 2,7 hectare groot en heeft eveneens een zandige bodem en is ook plaatselijk bedekt met een laag organisch materiaal (detritus). De plas ligt te midden van een reliëfrijk heideterrein met zowel droge als natte heidevegetatie. Aan de west- en zuidzijde van de plas komt een rietvegetatie voor. Langs de noordelijke en oostelijke oever zijn veel veenmossen aanwezig. Drijvende waterplanten en ondergedoken vegetatie ontbreken nagenoeg volledig. De vegetatie duidt erop dat de plas een gradiënt vertoont van voedselarm aan de noordkant tot iets voedselrijker aan de zuidkant. Bij plas 2 is de Oostelijke witsnuitlibel uitsluitend gezien aan de westkant, vliegend boven de plas of rustend op heideplanten en dan maximaal enkele tientallen meters van het water. Beide plassen maken deel uit van het grondwatersysteem van de stuwwal van Delden (Van der Veen & Hazelhorst 1996). De grondwatersystemen van stuwwallen zijn zeer ondiep, soms minder dan 2 meter. In de lager gelegen delen treedt gemakkelijk kwel op, wat een grote invloed heeft op de voedselrijkdom en het aanbod aan ionen. De kwel rond de stuwwallen is ijzerrijk en lichtzuur en heeft een zwak bufferend vermogen. Diepe kwel wordt gekenmerkt door een sterke basenverzadiging, overwegend bepaald door kooldioxide. Plas 2 kenmerkt zich door een lichte buffering als gevolg van de grondwaterstroom boven het keilempakket (Van der Veen & Hazelhorst 1996). In de buurt van plas 2 werd Holpijp (*Equisetum fluviatile*) aangetroffen, bij uitstek een indicator voor kooldioxiderijke kwel (Van der Veen & Hazelhorst 1996).

Andere libellensoorten op Landgoed Twickel in 2017 en 2018

In de loop van 2017 werd duidelijk dat landgoed Twickel in ieder geval een goede plek is voor libellen. Bij plas 1 werden in 2017 in totaal 19 soorten

Tabel 3. Lijst van de in 2017 waargenomen soorten libellen aan plas 1 en plas 2 bij Delden, Nederland.

Table 3. List of Odonata observed in 2017 at pond 1 and pond 2 near Delden, the Netherlands.

soort		plas 1	plas 2
Weidebeekjuffer	<i>Calopteryx splendens</i>		x
Bruine winterjuffer	<i>Sympecma fusca</i>	x	x
Gewone pantserjuffer	<i>Lestes sponsa</i>		x
Tengere pantserjuffer	<i>Lestes virens</i>		x
Koraaljuffer	<i>Ceriagrion tenellum</i>	x	x
Azuurwaterjuffer	<i>Coenagrion puella</i>	x	x
Watersnuffel	<i>Enallagma cyathigerum</i>	x	x
Lantaarnetje	<i>Ischnura elegans</i>	x	x
Vuurjuffer	<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	x	x
Bruine glazenmaker	<i>Aeshna grandis</i>		x
Vroege glazenmaker	<i>Aeshna isoceles</i>	x	x
Grote keizerlibel	<i>Anax imperator</i>	x	x
Glassnijder	<i>Brachytron pratense</i>		x
Plasrombout	<i>Gomphus pulchellus</i>	x	x
Smaragdlibel	<i>Cordulia aenea</i>	x	x
Hoogveenglanslibel	<i>Somatochlora arctica</i>		x
Metaalglanslibel	<i>Somatochlora metallica</i>	x	
Vuuriibel	<i>Crocothemis erythraea</i>		x
Oostelijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia albifrons</i>	x	x
Sierlijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia caudalis</i>		x
Venwitsnuitlibel	<i>Leucorrhinia dubia</i>		x
Gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>		x
Noordse witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia rubicunda</i>		x
Platbuik	<i>Libellula depressa</i>	x	x
Viervlek	<i>Libellula quadrimaculata</i>	x	x
Gewone oeverlibel	<i>Orthetrum cancellatum</i>	x	x
Beekoeverlibel	<i>Orthetrum coerulescens</i>	x	x
Zwarte heidelibel	<i>Sympetrum danae</i>		x
Zwervende heidelibel	<i>Sympetrum fonscolombii</i>	x	x
Bloedrode heidelibel	<i>Sympetrum sanguineum</i>	x	
Bruinrode heidelibel	<i>Sympetrum striolatum</i>		x
Steenrode heidelibel	<i>Sympetrum vulgatum</i>		x

aangetroffen (tabel 3), waaronder Beekoeverlibel (*Orthetrum coerulescens*) en Plasrombout (*Gomphus pulchellus*). Bij plas 2 werden in 2017 in totaal maar liefst 31 soorten gevonden (tabel 3), waaronder Hoogveenglanslibel (*Somatochlora arctica*), Beekoeverlibel, Plasrombout, en vijf soorten witsnuitlibellen: Oostelijke witsnuitlibel, Sierlijke witsnuitlibel, Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*), Venwitsnuitlibel en Noordse witsnuitlibel (*Leucorrhinia rubicunda*). Dit betekent dat alle soorten witsnuiten die we in Nederland kennen hier zijn aangetroffen. In het hele onderzoeksgebied werden in 2017 in totaal 42 soorten gevonden (Bunskoek et al. 2018). Naast de genoemde soorten zijn de

Noordse glazenmaker (*Aeshna subarctica*) en de Beekrombout (*Gomphus vulgatissimus*) gevonden. In 2018 zijn er ook nog de Maanwaterjuffer (*Coenagrion lunulatum*) en de Gevlekte glanslibel (*Somatochlora flavomaculata*) waargenomen. Op 21 mei 2018 werden op het westelijke deel van plas 1 maar liefst tien mannetjes Sierlijke witsnuitlibel aangetroffen. Bij gebrek aan Witte waterlelie (*Nymphaea alba*) werden de Sierlijke witsnuitlibellen daar rondom de plas gevonden in de bomen en op Riet.

Discussie

Gezien de verspreiding van de waarnemingen binnen het gebied in combinatie met de informatie

Figuur 4. Panorama van plas 2 te Twickel, Delden, Nederland.

Figure 4. Panorama of pool 2. Twickel, Delden, the Netherlands. 26-05-2017. Photo: Wim Bakker.

die bekend is over de verschillende plassen, lijkt het aannemelijk dat er in ieder geval bij plas 2 een populatie van de Oostelijke witsnuitlibel aanwezig was. Net als bij de Catspoele lijkt er bij plas 2 een relatie te zijn met het grondwater en het kooldioxidegehalte (Van Kleef et al. 2014). Het zou de moeite lonen om de waterkwaliteit van de andere plassen waar de Oostelijke witsnuitlibel in 2018 is waargenomen nader te onderzoeken. Het is bekend dat de soort een wat 'duurdere smaak' heeft dan de Sierlijke witsnuitlibel en behoorlijk kieskeurig is voor wat betreft geschikte voortplantingsplekken. Gezien het feit dat de Oostelijke witsnuitlibel in drie opeenvolgende jaren is waargenomen op Landgoed Twickel mogen we er wel van uitgaan dat de soort hier al enige tijd aanwezig is. Door een twee- tot driejarige cyclus van de larven is het mogelijk dat vlak na de vestiging een jaar wordt overgeslagen omdat de larven nog niet volgroeid zijn. Bij de Catspoele op de Dellebuursterheide werden sterke schommelingen in het aantal individuen waargenomen, die hier mogelijk mee samenhangen (Van Kleef et al. 2014).

Plas 2 bevat een van de weinige populaties in het laagland van West-Europa. De soort is kwetsbaar en verdient dringend aandacht. Het is van groot belang de ontwikkeling van de populatie in plas 2 op te volgen en ook de waterhuishouding en vegetatieontwikkeling van deze plas goed in

beeld te brengen. Deze informatie kan helpen om deze populatie beter in kaart te brengen en zo te beschermen.

Dankwoord

Wij willen Hans Gierveld en Jasper de Groot, beide van landgoed Twickel, bedanken voor het verlenen van de betredingsvergunningen en het vertrouwen in de onderzoekers. Verder bedanken we Paul Knolle en de redactie van *Brachytron* voor het leveren van constructieve feedback op eerdere versies van dit artikel.

Referenties

- Bouwman J. H., V.J. Kalkman, G. Abbingh, E.P. De Boer, R.P.G. Geraeds, D. Groenendijk, R. Ketelaar, R. Manger & T. Termaat 2008. Een actualisatie van de verspreiding van de Nederlandse libellen. *Brachytron* 11: 167-168.
- Bunskoek M., E. Ruiter & W. Bakker (red.) 2018. Libelleninventarisatie Twickel 2017. In opdracht van Stichting Twickel, Delden. Libellenwerkgroep Overijssel.
- De Boer E.P. 2006. Libellenrijk Fryslân. *Twirre natuur in Fryslân*: 110–123.
- De Boer E.P., E. van Hijum, C. Brochard & R.B. van Seijen 2014. *Libellenrijk Fryslân*. Bureau FaunaX, Gorredijk.
- Dijkstra K.-D.B. & R. Lewington 2008. *Libellen van Europa*. Tirion, Baarn.
- Geijskes D.C. & J. van Tol 1983. *De libellen van*

- Nederland (Odonata). Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging Uitgeverij, Zeist.
- Grand D. & J.-P. Boudot 2006. Les Libellules de France, Belgique et Luxembourg. Parthénope Collection, Biotope Éditions.
- Kalkman V.J., J.-P. Boudot, R. Bernard, K.-J. Conze, G. De Knijf, E. Dyatlova, S. Ferreira, M. Jović, J. Ott, E. Riservato & G. Sahlén 2010. European Red List of dragonflies. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- KNMI 2018. 2018 vol hitte-, zon- en droogterecords. <https://www.knmi.nl/over-hetknmi/nieuws/2018-vol-hitte-zon-endroogterecords>. KNMI Nieuwsbericht.
- Sahlén G. & V.J. Kalkman 2015, *Leucorrhinia albifrons* (Burmeister, 1839). In: Boudot J.-P. & V.J. Kalkman (eds.) 2015. Atlas of the European dragonflies and damselflies. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging Uitgeverij, Zeist: 258-259.
- Van der Veen K. & H. Hazelhorst 1996. Ecologisch onderzoek op het landgoed Twickel. Stichting Twickel.
- Van Kleef H., H. Tomassen, J. Bouwman, T. Termaat & P. de Boer 2014. Deskundigenadvies Oostelijke witsnuitlibel in de Catspoele, Ministerie van Economische Zaken, Den Haag.
- Vliegenthart A. 2013. Een zomer vol vlinders. Vlinders 28: 32.
- Vlinderstichting 2018 <https://www.vlinderstichting.nl/actueel/nieuws/nieuwsbericht/zeer-zeldzame-libellen-aangetroffen-in-het-kuinderbos>. De Vlinderstichting, Wageningen.
- Wasscher M. 1982. Nieuwe vindplaats van *Leucorrhinia albifrons* in Twente. Stridula 6 (3): 32–34.
- Wasscher M. 1994. Libellenwaarnemingen uit 1994. Libellennieuwsbrief 5: 1-3.
- Westenbrink F. 2018. Tellingen Libellenmeetnet Gorsselse Heide 2018.

Samenvatting

In 2016 werd de Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) ontdekt op landgoed Twickel bij Delden, Overijssel, Nederland. In 2017 werd een groter gebied in de omgeving systematisch onderzocht. Dit resulteerde in observaties van minimaal zeven volwassen exemplaren, zes mannetjes en een vrouwtje. In 2018 werd een mannetje waargenomen bij een derde plas te Delden. Omdat de soort in de jaren 2016, 2017 en 2018 op dezelfde plek is gezien, is het waarschijnlijk dat er al langer een populatie aanwezig is. Afgezien van een paringswiel zijn er geen aanwijzingen van voortplanting waargenomen in de vorm van uitsluitende libellen of larvenhuidjes. In de zomer van 2018 werd *Leucorrhinia albifrons* ook op andere plaatsen in Nederland gevonden, op sommige zelfs meerdere exemplaren.

Summary

Bakker W., E.J. Ruiter, M. Bunskoek, W. Bakker, G. Milder-Mulderij & B. Achterkamp 2019. Dark Whiteface (*Leucorrhinia albifrons*) discovered in 2016 at Delden. Brachytron 20 (2): 63-70.

In 2016 *Leucorrhinia albifrons* was discovered at the Twickel estate near Delden, Overijssel, the Netherlands. During the year 2017, a systematic search in a wider area resulted in observations of at least six males and one female. In 2018 a single male was found. Because the species has been seen at this location during three consecutive years, it is very likely that a population has been present for a longer period of time. Indications of reproduction of *Leucorrhinia albifrons* were however not observed. In the summer of 2018 *Leucorrhinia albifrons* was also observed at other locations in the Netherlands, at several sites multiple individuals were seen.

Keywords: Odonata, *Leucorrhinia albifrons*, faunistic, Overijssel, the Netherlands